

פרוטוקול מס' 246

מישיבת ועדת הכספים
מיום א', כה' בניסן תשל"ה - 6.4.75, שעה 10.00

נכחו:

חברי הוועדה:

- י. קרגמן - היו"ר
- ע. אסוראי
- א. אפרת
- ש. ארליך
- ס. ארנס
- י. גולן
- צ. גרשוני
- ש. לורנץ
- א. סלמד
- ע. פיינרמן
- י. פלומין
- ג. פת
- ח. קורפו
- נ. קצב
- א. רובין

מזמנים:

- ח. בר-לב - שר-המסחר-והתעשייה
- ע. מר-חלים - משרד המסחר והתעשייה
- ש. גור-אריאל - " " "
- ז. שוחט - " " "
- ס. פרידמן - משרד האוצר
- ב. חייט - משרד האוצר

מזכיר הוועדה:

א. קירשנר

רשמה:

ח. בנקין

סדר היום:

(א) ערבות מטעם המדינה ל"בילית בע"מ" (מכתב שר האוצר מיום י"ט בניסן תשל"ה) (31.3.75).

(ב) העברת סניפות הממשלה בחברות הפיתוח ל"כיסיקלים לישראל" - שאלה של חבר-הכנסת ע. אסוראי.

(ג) אופן הדיון בתקציבי המשרדים.
(ג) פטור מוסדות מס שבח מקרקעין (מכתב סגן נציב מס הכנסה ומס רכוש מיום ה' בניסן תשל"ה (17.3.75) ומיום ו' בניסן תשל"ה (18.3.75).

אני פותח את הישיבה.

היו"ר י. קרגמן:

(א) ערבות מטעם המדינה ל"נילית בע"מ"

(מכתב שר האוצר מיום י"ט בניסן תשל"ה (31.3.75))

לפני חברי הוועדה מונחת חובתה של המפעל והיא כוללת הסברים מפורטים. חלק מהחברים הוועדה גם ביקרה במפעל, וההתרשמות הכללית הייתה שזה מפעל מודרני. ביחס לערבות נשמע עוד מעט דברי הסבר מפי השר. אני רק רוצה להזכיר שהוועדה הליטה בשעתה לא לתת ערבויות להשקעות נוספות ב"נילית". כלומר, אם המפעל רוצה להתרחב עליו לחפש לו מקורות משלו. כפי שאני מבין לפניו כאן אין פניה למתן ערבות להשקעות נוספות במפעל עקב הרחבה, אלא פניה למתן ערבות הקשורה בהשקעה שטרם נוצעה ושהתייקרה בינתיים. מתבקשת כאן ערבות נוספת על אותה השקעה.

הענין השני הוא ענין הון חוזר בסך כ-100 מליון לירות. מתבקשת כאן ערבות לשליש, והיתר זה מסים. נשמע דברי הסבר מפי שר המסחר והתעשייה.

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב: כפי שזוכרים חברי הוועדה הוותיקים יותר, כאשר הובא הנושא לוועדת הכספים לפני קרוב לשלוש שנים אישרה הוועדה את הערבות בלב כבד בעיקר בגלל גודל הסכום ואולי אישרה אותו בדגשות מעורבים גם בגלל "מסע ההסברה" שהתנהל אותה שעה סביב המפעל. הזו בעיקר בעתונות. צינתיים עברו שלוש שנים, המפעל קיים ומייצר, ואני יכול לומר שההחלטה נראית לי נכונה והתפתחות המפעל עולה בקנה-אחד עם הציפיות ואפילו עולה עליהן. כפי שפעל זה הוקם נטו בשנתיים, כשבאמצע עוד הייתה מלחמה. אני מדבר על תחילת העבודה בשטח, ומה שעומד בשטח הוא מפעל רציני לפי כל קנה-מידה עולמי.

כאשר הופעתי לפני הוועדה בדיון הקודם ונשאלתי מה הסיכון ומה עלול להתברר כמבשר למרות כל חוות הדעת, אמרתי - וזאת על סמך בדיקה של גוף אוניקסיטיבי - כי הסיכון היחיד הוא בכך שהמפעל לא יצליח לייצר חוט בעל איכות מתאימה. אם כן, הבעיה היחידה הייתה אם המפעל יצליח מבחינה טכנולוגית. עכשיו עצרנו כבר את השלב הזה. המפעל גם מייצא את החוט וגם מטפח אותו לשיק המקומי. מוצר זה בא בעצם להתחיל במגירת הפער בין הדלק הגולמי ובין המוצר הסופי שאנו מייצרים. אנו מייבאים דלק, ומה שעשינו עד שקם המפעל זה היה ייצור גרבוניס וברדים, אבל כל המערכת של הדלק הגולמי הדרוש לחוט שממנו אפשר לארוג את הבד אנ את הגרבוניס - לא הייתה לנו. הניילון 6-6 והפוליאסטר הם צער אחד מהכיוון של המוצר הסופי לעבר הנפט. בתחום הפטרוכימיה אני מקווה שנצטרף מהנפט לעבר החוט, כך שיתכן שבסופו של דבר נוכל לייצר את רוב החומרים הדרושים לסוג זה של ברדים.

ב-1974 עדיין ייבאנו ארצה את החוטים האלה. הוצאנו על חוטי 6-6 12 מליון דולר, ועל פוליאסטר - 9 מליון דולר. אם אנחנו רוצים לייצר את זה במחיר מתקבל על הדעת אין שום הגיון, מנקודת ראות המשק הלאומי, להוציא על כך כל כך הרבה דולרים. אני יכול לומר, לאחר שהמפעל התחיל כבר לפעול, כי ההרגשה היא שההחלטה הייתה בכל זאת נכונה, ואף כי הענף לא יצא מכלל משבר המפעל מייצר כבר היום חוט בטחית נמוך מהמחירים העולמיים. כיום המחירים העולמיים הם מ-3 עד 3.4 דולר לקילוגרם, בעוד שב"נילית" ייצור של קילוגרם כזה עולה 2.50 דולר. המחירים העולמיים נמצאים עכשיו בהתאוששות מסויימת.

כפי שאתם יודעים, המפעל מעסיק כיום כ-370 עובדים, וחסרים לו עובדים. כרגע הוא נמצא בשלב של הרצה. הוא מייצר כשליש מהתפוקה ועד סוף השנה יגיע לתפוקה גדולה יותר.

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

מה בקשתנו מהוועדה? כפי שהסביר יושב ראש הוועדה, ההשקעה במפעל עצמו התיקרה במשך התקופה הזאת גם בגין הפיחות וגם בגין ההתייקרות הרגילות. נוסף על זה הוחלט להרחיב את תכנית הפוליאסטר. בהשקעה האורגניזטית דובר על קו אחד של פוליאסטר ותוך השנים האלה הוחלט להרחיב ולייצר גם פוליאסטר, כך שסך-הכל ההשקעה גדלה. מה שאנו מבקשים אינו להגדיל את ערבות המדינה אלא להחיל אותה על כלל ההשקעה, והבנק מוכן לזה, כמוכן, כי נכס שקיים ופועל יש לו ערך, כבטוחה, הרבה יותר גדול מאשר לתכניות, אם כן, בסוגיית ההשקעה איננו מבקשים הגדלה אלא החלת הערבות שניתנה כבר על ההשקעה כולה. בזמנה ניתנה ערבות מדינה בשיעור של 80% לסיכון ראשון. עכשיו אנו מבקשים ערבות בשיעור של 50% על הכל, בלי להגדיל את הסכום.

אשר להון חוזר, לפי הבדיקות שלנו זקוק מפעל זה להון חוזר של 110 מליון לירות, וזה מובן כי המחזור שלו יהיה כפול מזה. זהו מפעל גדול. היזם גמר את הערבות שלו. הוא השקיע כ-70 מליון לירות במזומן - הכל במטבע חוץ - ועוד 24 מליון לירות ערבות אישית. כלומר, זה יגיע ל-100 מליון לירות. היזם אומר: מצטער, יותר מזה אין לי. אפשר להבין שאדם המשקיע סכום כזה אינו יכול להשקיע יותר. מצידו אומר הבנק שהוא מוכן להחיל את הערבות בדאשונה על ההשקעה בנכסים קבועים, אך אינו מוכן להרחיב אותה גם להון חוזר. היזם טוען שכאשר התחיל לספל בעניין זה ב-1968 וקיבל את מכתב שרף המפורסם נאמר לו במפורש שהמדינה תעמיד לרשותו הון חוזר בהיקף וברביבית ככל האפשר והוא טוען שלא ידע את הסדרים הבנקאיים בקדימתנו שלפניהם אי-אפשר לקבל גרוש ללא ערבות. לכן הוא מבקש - ואנחנו הגענו למסקנה שזה מוצדק - שנעזור לו בערבות מדינה להון חוזר של כ-38 מליון לירות מתוך 110 מליון לירות שיידרשו לו במשך הזמן, כאשר יגיע להיקף המלא. את היתרה הוא ישלים בכוחות עצמו, בדוקומנטים של הזמנות יצוא, במימון עצמי, בערבות עצמית וכדומה. זה הנושא מבחינת החומר אני חושב שישנם כל הנתונים.

ברגע זה, למשל, 30 מליון לירות במטבע חוץ שהוא הביא אותם ארצה להמשך ההשקעה בפוליאסטר משועבדים להון חוזר. אפשר לשאול איך הוא פועל כיום שהרי לא קיבל ערבות. אם כן, סכומים המיועדים להשקעה הובאו ארצה והם משמשים בטוחה לבנקים להלוואות להון חוזר. אולם את הסכומים האלה הוא צריך לשחרר להשקעה נמשכת.

א. אפרת:

ביקרנו במפעל והתרשמנו מאד מסנו וגם אמרנו דברי שבח למנהלים שלו. אולם יש מקום להרהר בקול רם על מספר דברים בנוכחות שר המסחר והתעשייה ועובדי משרדו. בזמן הביקור במפעל העליתי את השאלה איך משרד המסחר והתעשייה ראה לפניו תכנית של השקעה שליאיה ולא שם לב שהוצאות ההרצה, שהגיעו בינתיים ל-17-18 מליון לירות, לא נכללו בכלל בתכנון. הרי זה סכום לא מבוטל. התשובה שקיבלנו שם אינה מסבירה את העניין ואינה מתקבלת על הדעת. אני רוצה לומר שגם הנימוק של מלחמת יום הכיפורים איננו נימוק יפה להסברת העניין. בתכנית יש רזרבה לבלתי צפוי מראש - 8 מליון לירות. גם על הסכום הזה עברו ב-4 מליון לירות והגיעו ל-12 מליון לירות לערך. במקרה זה החריגות הן מעבר למשוער ומעבר לסדר הטוב. לא הייתי יכול לבוא בטענה נגד בעלי המפעל ועובדי המפעל כי ברור שבמקרה זה משרד המסחר והתעשייה פחזיק את היד על הדופק ועוקב אחד התפתחות המפעל. בסופו של דבר בעל המפעל הוא באמת אדם טוב. אפשר לומר שזו השקעה פרטית מרשימה. אבל כשם שהממשלה נתנה מענק גדול, הלוואות וערבויות גדולות, נשאלת השאלה אם הבנק לפיתוח התעשייה ומשרד המסחר והתעשייה אמנם מתזקקים את היד על הדופק של כל השקעה במהלך הפיתוח. ההתרשמות שלי/שהיו מספר ליקויים במהלך ההשקעות במפעל.

שנית, אמנם המפעל נמצא בשלבי הרצה וקשה מאד לשקוב אחר כל הדברים, אך ההתרשמות שלי היא שיש אי-סדר במחסניהם. ייתכן שאפשר לייחס זאת לצעדי ההרצה, אך מכל מקום הרושם הוא שהדברים אינם מסודרים. פדובר בהשקעות עצומות במלאי של אביזורים וכלים של בתי מלאכה. יש פיזור גדול מאד והיד המרכזת עדיין אינה פועלת כראוי.

א. אפרת:

שלישית, לפי מהלך המכירות יש להניח שמפעל זה יתפתח היטב ושהציפיות של משרד המסחר והתעשייה, שנתן את האישור המסלכתי להשקעה, הן ציפיות מוצדקות. נשאלת השאלה אם צריך לתת את ההלוואות בריבית של 6% ואת האשראי להון חוזר בריבית של 6% עד 15%. אני חושב שיש מקום להעמיד את הריבית על התקרה ולא על הרצפה. אני מציע שיעור של 9% בהלוואה להשקעה ו-15% להון חוזר.

ע. פיינרמן:

בסיוור התרשמתי כפי שהתרשמתי ואם להגדיר זאת יש אחד אפשר לומר שזה מפעל חדש מאד וכנולי ביסודיות רבה ובתכנון מדויק, אבל עדיין אין מפכים בו החיים כפי שניתן היה לצפות אפילו בתקופה המוקדמת הזאת שבה מצוי המפעל. זו ההתרשמות והיא מאד כללית. בעקבות התרשמות זו אבקש להפנות שתי שאלות לשר המסחר והתעשייה. זכורים לכולנו הספיקות שהיו בדבר סיכויי "נילית" והיחס בין ההשקעה הגבוהה לבין התוצרת החזויה. הסיכויים לייצוא נראו קטנים מאד בזמנם, אבל בינתיים השתנה הענין באופן יסודי. לאחר שהוקם המפעל ומסתמנות תחזיות ראשונות לייצור בהיקף גדול פי כמה וכמה ממה שהיה מתוכנן מראש, הייתי רוצה לשאול איך נראים לכם היום סיכויי הרווחיות והכדאיות של המפעל בהשוואה לתחזית שלכם מלפני שנה או שנה וחצי, כאשר התקיים כאן הדיון הראשון עם שר המסחר והתעשייה בקשר ל"נילית". אם זכרוני אינו מטעה אותי דובר אז על התחזיות של הבעלים ל-15% יצוא, ושמענו היום שהם מתכוונים להגיע ל-65%-70% יצוא ושהיצוא אפילו כדאי יותר מאשר מכירות במקום בגלל יחסי דמפינג המופעלים על-ידי יצרנים שונים לגבי הצרכן העיקרי בארץ.

שאלה שניה: צריך לדעת שאנשי המפעל רואים את צוואר הבקבוק ותולים את הליקויים שראינו במפעל בעובדה של היעדר כוח-אדם. תוספת תעסוקה רצינית היתה בזמנה אחת הסיבות המרכזיות להקמת מפעל בהשקעה כה גדולה באזור עפולה - מגדל העמק. מתברר היום שיש 370 או 380 עובדים במפעל וקודם כל חסרים עוד כ-100 עובדים שצריכים להתקבל בתקופה הקרובה והמפעל עדיין אינו יודע מאיפה יקח אותם. נוסף לכך כ-70-80 עובדים במפעל הם ערבים ורק היתרה היא בחלקה ממגדל העמק ובחלקה מסקומות אחרים. כיוון שכדאיות או אי-כדאיות המפעל ייבחנו בסופו של דבר לפי יכולתו להיכנס במהירות לייצור מלא ולשיווק - ושמענו שיש סיכויים טובים לשיווק - אני שואל את השר אם בעיית כוח האדם אינה עלולה להפוך את הקערה על-פיה ובאיזה אופן חושבים לפתור אותה. אינני חושב שהענין יסודר אם הדאגה לכך תישאר בידי המפעל בלבד. אנחנו יודעים שבעפולה נסגר מפעל טכסטיל גדול. אולי יש אפשרות להעביר משם כוח-אדם.

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב: מפעל זה ייפתח מחדש, אבל לא לצרכי גרבוניים ישירות.

ע. פיינרמן:

לגופו של ענין בעיית כוח-האדם במפעל זה עשויה להיות בעיה קריטית בצעדיו הראשונים. האם אתם רואים זאת כדאגה שאתם ממונים עליה. אם לא, מדוע, ואם כן, איך אתם רוצים לפתור את הבעיה?

א. רובין:

ההסברים והחומר שקיבלנו - אנכי, אינני יודע אם משרד המסחר והתעשייה חתום על החוברת שקיבלנו מ"נילית" או שזו חוברת של המפעל בלבד - הם ברוב די אופטימית והם כל כך טובים שלא ברור לי מדוע דרושה ערבות מדינה להלוואה. ההלוואה בה מדובר כאן תינתן על-ידי בנק דלבנק יש כל הכלים לבדוק את החומר המוגש על-ידי המפעל. לדעתי, נתנה המדינה למפעל זה מעל ומעבר למה שצריך לתת. נכון שזה בהתאם לחוקים הקיימים, אבל אתם יודעים מה דעתי על החוקים הקיימים. מדובר במענק, בהנחות מסים קיימים וכיוצא באלה. המדינה השקיעה מה שהשקיעה והמפעל קיים. עכשיו מתברר שדרוש הון נוסף למפעל. אומרים לנו שהרווחיות במפעל טובה ושהמסבר בעולם מתחיל לחלוף, שהחוס המיוצר הוא באיכות טובה. את כל הדברים האלה אין לי אפשרות לבדוק, והחוברת המונחת לפנינו אין בה כדי לאפשר לי לחייב את המדינה בסיכון נוסף של 60 אלף לירות. מי שנותן את ההלוואה צריך לבדוק את החומר בעצמו, לברר אם אכן יש סיכוי לייצא את התוצרת ואם הרווחיות היא רווחיות, ואם יתברר לו שזה אמנם כך הוא יתן את ההלוואה למפעל תוך סיכון הבנק בנותן ההלוואה בלבד. אם ימצא שיש לתת למפעל הלוואה בריבית גבוהה יותר ב-1%, הוא יבקש ריבית בשיעור כזה.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב: איפה יש בנק כזה?

א. רונן:
אם בנק לפיתוח התעשייה או הבנק שהקמנו כדי לתת כסף להון חוזר של התעשייה חושבים שאין מקום לתת את ההלוואה המבוקשת אלא בערבות המדינה, וזאת למרות כל הנתונים שאירי העיניים שהובאו לפנינו, הרי שאני צריך לקחת את האחריות על עצמי. לדעתי, יש כאן דבר פגום. לו הייתי בנקאי והייתי מתבקש לתת הלוואה בערבות המדינה לא הייתי בזלזל כלל אם זו השקעה טובה, כי מסילא הייתי מקבל את העמלה שלי וכספי היה בטוח. אני מעלה נקודה זו כנקודה טרוסית.

אני כשלעצמי איני יכול לתת את האישור המתבקש כי החומר שקיבלנו לא נראה לי והוא מעורר אצלי סימני שאלה רבים. חבר-הכנסת אפשחא דיבר על הוצאות הרצה של 17 מליון לירות. ההסבר שקיבלנו בענין זה אינו מתקבל על הדעת. ב-1972 אין יודעים שיש הרצה וב-1974 יודעים לפתע שיש הוצאות הרצה. שנית, לא מתקבל על דעתי חישוב ההתייקרות במשך השנתיים שחלפו. אם יש תכנית השקעה מאושרת ב-1972, כל מי שמתכנן תכנית השקעה כזאת יודע שההשקעה אינה לשבוע ימים והוא מביא בחשבון גם התייקרות אפשידות. ב-1972 היו תחזיות של התייקרות במשרד המסחר והתעשייה והוא היה צריך להביא אותן בחשבון. שנית, היתה רזרבה של 8 מליון לירות לבלתי צפוי מראש, להשקעות נוספות ולהתייקרות. עכשיו באים ומבקשים 50 מליון לירות על התייקרות נוספות שלא הובאו בחשבון. אבל לאיסדר צריך כאן בהתייקרות מנובמבר 1974, כי חלק מהצידוד נדחס כבר ב-1972. כתוב בפירוט בחוברת שכתוצאה מהתייקרות דרושים 49 מליון לירות. מבחינה זו הצגת החומר אינה מתקבלת על הדעת.

הצגת החומר אינה מתקבלת על הדעת גם מבחינת הרזרבה. אם היתה רזרבה של 8 מליון לירות ב-1972 היא כבר איננה. לכן אם מדובר עכשיו ב-11 מליון לירות אין זו בגדר תוספת של 3 מליון לירות לאותם 8 מליון לירות, שהרי הרזרבה של 8 מליון לירות כבר נאכלה. כלום רוצים לומר לנו כאן שמאפריל 1975 עד סיום העבודה דרושים עוד 11 מליון לירות כרזרבה?

נוסף לכך קובעים עובדות שאינן מוכחות. שמענו שמחיר הדולר הנחסך הוא 4 לירות. אינני רואה שום חומר על כך.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב: אם תבקש תקבל.

א. רונן:
זה בדיוק מה שאני עושה כרגע. אין לי שום חומר על תחזיות לגבי המחירים של החומר הזה בחוץ-לארץ. יש אומרים שהמספר העולמי נמשך, והשר אומר שיש התאוששות בשוק העולמי. אינני יודע. אני רוצה לקבל חומר שמוכיח זאת.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב: כשאני אומר משהו גם זה חומר לפי תפישתי. אם אתה רוצה ביסוס נביא לך ביסוס, אך אל תאמר שלא הוגש חומר.

א. רונן:
אני מכבד את מה שאמרת ואני רואה זאת כחומר, אך החומר שהוגש לקראת ישיבה זו לא כלל את כל הנתונים הדרושים.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב: החומר שהוגש בכתב לוועדה לפני שנתיים כלל חישובי הערך המוסף, ואם אין הודעה על שינוי מסמך שאותם נתונים עומדים בתוקף. המציאות מוכיחה אותם. חישובים. לא חל שינוי. בעיני זה חומר.

א. רונן:
היום אני מתבקש לאשר לא את הערבות הראשונה שנדונה ואושרה לפני שנתיים - ואני לא הייתי חבר הוועדה לפני שנתיים - אלא ערבות אחרת. היום מתבקשים אנו לחייב את המדינה בסיכון על 60 מליון לירות, והחומר המלווה את הבקשה הזאת אינו מספק אותי, כולל ההסברים ששמענו היום. לכן ההצעה הראשונה שהצעת היתה לא לתת בכלל ערבות מדינה במקרה זה. אפשר בלי ערבות מדינה, אך אם מבקשים בכל זאת ערבות מדינה אני מבקש את החומר הדרוש להשלמה.

מ. ארנס: אמשיך באותה רוח. לפי הנתונים שלפנינו מדובר במפעל שהשקעתו תהיה כ-400 מליון הוא בסביבות 30-40 מליון לירות. זה לירות, בו בזמן שה"אקרויטי" המאזן ל-31 באוקטובר 1974.

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב: בינתיים חלפה בחצי שנה. ההשקעה היא 74 מליון לירות וערכות הבעלים קרוב ל-30 מליון לירות.

היו"ר י. קרגמן: כלומר, מדובר כאן בהשקעה עצמית של כ-400 מליון לירות. אינני יודע אם יש עוד הרבה מפעלים פרטיים כאלה.

מ. ארנס: ברגע זה אינני מביע דעה. אני רק רוצה להביע לבסיס מקובל עלינו לגבי הנתונים. במפעל של כ-400 מליון לירות ההשקעה של הבעלים היא, כנראה, בסביבות 100 מליון לירות. כדאי לתת לנו מאזן מעודכן.

שר-המסחר והתעשייה: עיין בעמ' 6 של החוברת ותראה את המאזן המעודכן.

מ. ארנס: מתוך הסתכלות על הנתונים האלה אפשר לומר שמדובר במפעל שיש בו "לזרג" ניכר, כלומר יחס די גדול בין ההשקעה העצמית לבין סכום הכסף הנמצא במפעל. זה אומר שיש סיכוי לרווחים גדולים על ההשקעה ושניתן אולי להגיע להחזר מכובד מאד על ההון המושקע כי מגלגלים הרבה יותר כסף מזה שמושקע על-ידי הבעלים. הצד האחר של המשבץ הוא שיש כאן גם סיכון ניכר כי מגלגלים כסף ואם העניין לא יתנהל כשורה עלולים להפסיד כסף בסכום הרבה מעבר לסכום המושקע על-ידי הבעלים. ברגע זה אני מנסה לקבוע עובדות בלבד ולא להביע דעה לגבי ה"ריסקי-ביזנס". זה אמור לגבי הבעלים, לגבי מי שנותן הלוואה למפעל ולגבי מי שנותן ערבות להלוואה.

לפני כחודש דנו כאן על ערכויות ל"אל-על" בסכום גדול יותר. גם זה נושא הקשור בסיכונים ודעתי בנושא זה לא התקבלה, אבל הייתי אומר שהחומר שהוגש לנו היה ממצה יחסית, במובן זה שהוא כלל שורה ארוכה של תחזיות - תחזית עליונה ותחזית תחתונה. לדעתי, זה החומר המינימלי הדרוש לכל מי שצריך לתת כאן התחייבות, בין אם מדובר בהלוואה ובין אם מדובר בערבות. במקרה זה החומר אינו נמצא, לפחות לא לפני. במפעל שיש גם סיכונים וגם סיכונים חייבים להביא לפנינו תחזית של פעילות החברה ושל דין וחשבון רווח והפסד בשנים הבאות.

היו"ר י. קרגמן: איך אפשר להביא לפני הוועדה נתון כזה לגבי השנים הבאות? הרי זה מפעל שרק עכשיו התחיל לפעול.

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב: חברת "אל-על" עובדת כבר עשרים שנה. מפעל חדש כזה אינו יכול לעשות "פרוג'קשן".

מ. ארנס: אינני מסכים אתך, אדוני השר. גם בהשקעות חדשות, ואולי דווקא בהשקעות חדשות ובמיוחד בהשקעות שבהן יש סיכון גדול צריך להביא תחזיות לא חד-ערכיות. גם "אל-על" לא נתנה תחזית חד-ערכית אלא תחזית רב-ערכית. כך נפרשת לפניך כל הקשת, אתה רואה מה אתה עשוי להרוויח ומה אתה עלול להפסיד וכך אתה יכול להמליט אם אתה יכול לקחת את ההיסטור על עצמך. לדעתי, מה שהונח לפנינו אינו מספיק כדי שנוכל לאשר את הערבות ואתם חייבים להביא לפנינו חומר נוסף.

י. גולן: בזמנה נשאלה שאלה נוספת והיא עומדת בעינה. השאלה היא מי האיש. אני שומע שבעל המפעל השקיע או משקיע סכום אבסולוטי גדול מאד, וזה נחשב לסכום גדול לא רק בתקופה זו, כאשר קיים רזון כזה במשקיעי חוץ, אלא גם

י. גולן:

בתקופה בה היינו עדיין להשקעות גדולות יותר של מסקיעי חוץ. השאלה היא אם נבדק מצב העסקים של אדם זה בחוץ-לארץ. נאמר לנו בזמנו שעבין זה ייבדק. היו יהודים שבאו לכאן והשקיעו הרבה כסף בקלות רבה ואחר כך התברר שהעסקים שלהם בחוץ-לארץ הם אימפריית רופפות ביותר, ובעקבות זאת המדינה שסייעה להם הועמדה במצב קשה ביותר. לכן רצוי היה לדעת מה מצב עסקיו באופן כללי, מאין לקח את ה-100 מליון לירות האלה.

נקודה שניה - נכון שאישרנו את הערכות למפעל תוך רגשות מעורבים, ואני רוצה לומר שהרגשות יישארו מעורבים כל עוד לא ייכנס המפעל לתפוקה מליאה, כי רק אז נוכל לדעת כיצד הוא פועל. אולם עובדה היא שמפעל זה מושך אותנו מדי פעם להתחייבויות נוספות. למעשה אנו נמצאים עכשיו בדילמה גדולה, כי אינני יודע אם בשלב בו נמצא המפעל יכולים אנו להשיב בשלילה לבקשת הערבות שלפנינו. מבחינה פורמלית ודאי שאנחנו יכולים לטוב, אך מבחינת האחריות נראה לי שאיננו יכולים להשיב ב"לאו" כי בכך נסכל את כל התכנית. לכן נראה לי כי לאחר שנתנו מה שנתנו אין לנו ברירה אלא לאשר את הערבות הזאת. אולם השאלה היא, אדוני השר, היכן ניעצר ועד איזה גבול מוכנה המדינה להמשיך בהתחייבויותיה הרבות נוכח ההשקעה שכבר הושקעה.

ש. ארליך:

קודם כל אני שמח לומר שחששותי לפני שלוש שנים התבררו. נסנית עם אלה שהביעו ספקות ואני שמח להיווכח שטעיתי או שהחששות שלי לא היו מוצדקים.

אמנם לא ביקרתי במפעל עצמו, אבל אני חולק על ההתרשמות של חבר-הכנסת אפרת. זהו מפעל שהושקע בו כסף רב ואם יש בו אביוזרים רבים אינני חושב שזה מענייננו להתערב בכך.

אני רוצה לחזור לנקודה שנגע בה חבר-הכנסת גולן. כיוון המצאים אנו בשנה שחונה מאד ובבצורת של השקעות. לדידי ענין ההשקעות אינו מסתיים בעידוד להשקיע, אלא צריך גם לטפל במפעל בצעדיו הראשוניים, ויש לכך השלכות גם על המסקיעים הפוטנציאליים, אם הם קיימים בכלל כיום. מצידנו לפחות צריכים אנו לעשות הכל כדי לעודד מסקיעים פוטנציאליים ולהביא דוגמה ממפעלים שהתחילו לפעול. גם אינני רואה עכשיו את הסיכון הגדול לאור מה שהתחייבנו כבר. מוצע לעבור עכשיו לעבור לערבות של 50% על הסך הכל. אני מעריך שהגידול יהיה ב-20-25 מליון לירות.

ע. מר-חיים:

- 23 מליון לירות.

ש. ארליך:

אם כן, הנכיה אינה כפי שתיאר אותה חבר-הכנסת רובין כי לא מדובר ב-60 מליון לירות אלא ב-23 מליון לירות. זו הערבות על ההשקעה. על כן אני מחייב את הערבות הזאת ומציע לאשר אותה.

י. פלומיין:

יש הבדל בין מפעל חדש לבין קיים מבחינת מערכת הסיקולים שניתן להפעיל; יש הבדל בין מפעל חדש שצריך להשקיע בו 400 מליון לירות לבין מפעל שניתן לו כל הסיוע הדרוש עד כה על-פי הקריטריונים המקובלים, כאשר התכניות והתכניות אינן חורגות מהמקובל במפעל שכבר אושרו. לנוא ולומר היום שמה שאושר אושר ועכשיו ייחנק המפעל ויישאר תלוי ועומד - זה יהיה מעשה לא נכון כי כיום אין אלטרנטיבה. אם לא נאשר את המשך הסיוע נדון את המפעל לכישלון, כולל אותו חלק שהמדינה כבר נתנה, והאלטרנטיבה, לדעתי, היא לסגור את המפעל ולהפסיד מה שהושקע. לו היו באים אלינו היום ומבקשים השקעה של 400 מליון לירות אני הייתי מהסס לתת את האישור, אבל עכשיו יש כבר עובדות בשטח וצריך להתייחס לעובדות ולא לתיאוריות. צריך לאשר את הערבות מתוך שמחה או ללא שמחה.

י. גולן:

- ברגשות מעורבים.

י. פלומיין:

אני מסכים למה שאמר חבר-הכנסת אפרת בענין הוצאות הרצה. גם לי זה נראה סוזר, אבל אני מוכרח לומר שהאשמה אינה במפעל אלא במשרד המסחר והתעשייה. המשרד הביא בשעתו תכנית מאושרת בלי הוצאות הרצה, ומפליאה אותי העובדה שהענין לא עלה אז. מפעל תעשייתי בלי הוצאות הרצה? הרי הוצאות

י. פלומין:

ההרצה הן חלק אינטגרלי. לכן אם יש מקום לחפש אשמה הרי זה לאו דווקא במשקיעים.

להערות של חבר-הכנסת רובין - אין ערביות של 100%. על כן בנקים אינם רק מתווכים אלא הם גם לוקחים על עצמם סיכון מסויים. בדרך-כלל באים אנו בטענות לבנקים הנמצאים לסבוך בגלל שנכנסו לעסקות ספקולטיביות. אם בנק היה לוקח על עצמו לתת הלוואה ללא ערבות מספקת למפעל כזה היינו באים אליו לאחר מכן בטענה שלקח על עצמו סיכון שלא היה צריך לקחת. הייתי רק מבקש את שר המסחר והתעשייה להסביר לנו איך יתחיל העניין, האם זה ייפסק בהדרגה תוך שלוש שנים או שייפסק באופן חד-פעמי. כדאי שנקבל על כך אינפורמציה כדי שבעבור שלוש שנים לא בצטרך להחליט על הארבה.

האם ההון העצמי של בעלי המניות משועבר למדינה שעבוד חוזר על הערבות שהיא נותנת? בכל מקרה שהמדינה מעורבת היא צריכה לקבל שעבוד נגדי על ההון העצמי של בעלי המניות והבעלים.

ע. פר-חיים: השאלה היא איזה צד של המאזן אתה משעבד.

הייתי מציע להפשיר את ההלוואה או את הערביות פרי-פסו עם השקעת הבעלים.

ע. אמוראי:

זכורים לי שלושה מפעלים גדולים עם השקעות גדולות שהמדינה היתה מעורבת בהם בשש-שמונה השנים האחרונות: "ערד", "פריקלס" והמפעל הזה. מפעל זה התחיל בהשקעה בסביבות 70 מיליון לירות והיום אנו עומדים בהשקעה של 400 מיליון לירות בערך. כאשר מבקשים ערבות שהיא בעצם סיכון על כספיהם בסדרי גודל כאלה חלה חובת ההתפשטות על הבנק. מה חסר לי לצורך ההחלטה בעניין זה? עובדה היא שזה שוק שיש בו עליות וירידות. שוק הסיבים הסינתטיים עובר תנודות גדולות מאד. בתחזית שקיבלתי ממנכ"ל משרד המסחר והתעשייה על סמך "תכנית מרשל" נאמר שבמחצית השניה של 1975 תתחיל ירידה גדולה בחמרי הגלם הבסיסיים. ה"פייננשל-טיימס" פרסם שעומד להיות מוקם קרטל של הסיבים הסינתטיים. מול זה הייתי מבקש מספר נתונים מייצגים. לפני שנתיים הוגש לנו חומר דומה, אולם להתבסס היום על מה שהיה לפני שנתיים זה כמו להתבסס על מה שקרה לפני המבול, כי באותו זמן דובר על 126 מיליון לירות ועכשיו מדובר על סכום הרבה יותר גדול; נוסף לכך המחירים, השווקים ומקורות חומרי הגלם בעולם במשך השנתיים האחרונות נעו כמו מטוטלת. בין ארבעת הפרקים שהוגשו לנו כאן חפריים, לדעתי, שני פרקים, ופרקים אלה חיוניים: א) מקורות אספקה לחומרי הגלם והעלות שלהם; ב) עקומה שתראה מה ההוצאה לטון כפי שהיא נראית על-פי סדר גודל צפוי של יצוא. צריך שייאמר איך רואים את ההשקעות אל מול המחירים החזויים על-פי תחזיות שונות, בהתייחסות לגורמים המשתנים בעולם. כאשר מדובר בוועדת הכספים על הקצאת כסף לבטחון אנו נותנים מה שמבקשים אנשי הבטחון. בתעשייה הכימית אני יכול להציע אלטרנטיבות אחרות לכסף זה. אין זה נכון שאין פרוייקטים. אם שמים את הכסף הזה למשל, ב"מכתשים" זה דרוח בטוח. זה דבר עסקי וצריך לראות את העקומה הזאת ולבסס את ההנחיות.

לכן כאשר פונים אל ועדת הכספים צריכים לפנות אליה כמו אל בנק. כלומר, צריך להצטייד מראש בכל החומר ולומר היכן יש סיכון או סיכוי והיכן יש ודאות, מה בידינו ומה לא בידינו, מה מובטח ומה בגדר תחזית ותכניות, ועל סמך כל זאת תוכל הוועדה לקבל החלטה. חומר זה חסר לי לצורך הכרעה בנושא הנדון.

היו"ר י. קרגמן:

מוזרה לי במקצת גישתם של מספר חברי בוועדה. כאשר התחלנו לדון בעניין נאמרו בזמנם כל אותם דברים שאמר עכשיו חבר-הכנסת אמוראי. מי הכין את החומר? יש ועדת מומחים בעלת שם בין-לאומי שערכה סקר בעולם, וסקר אין עורכים לשנה אחת אלא לטווח ארוך. לא הסתפקנו בכך, והוועדה הבין-לאומית הזאת של מומחים ערכה סקר וקבעה מה שקבעה במחקר. ממנו על ועדה זו שנדקה את עצמה פעמיים. איננו צריכים לשכוח שלא מדובר כאן לא ב"ערד" ולא ב"פריקלס". שם הושקע סוף ממשלתי, ואילו במקרה זה מדובר באדם פרטי, במשפחה, ואני מעריך מאד משק משפחתי או עסק משפחתי.

היו"ר י. קרגמן:

אחד הדברים הבריאים הקיימים בכלכלה הוא המשק השייך לפרט, למשפחה. אפשר, כמובן, לחקור מהיכן לקח את הכסף, אבל אינני מייעץ ללכת בדרך זו. קורה שמדינה נופלת בפח עם איזה "ג'וליק", אבל משפחה זו אינה נמנית עם "ג'וליקים". יוסף ספיר ז"ל ואחרים התעניינו במשפחה זו, ואינני מתאר לעצמי שמשפחה זו הרוויחה את כספה בפיס. מדובר בהשקעה של 100 מליון לירות ומסתבר שבעל המפעל רוצה להכניס לעסק אנשים נוספים מאותה משפחה ולמשוך אותם להשקעה נוספת. לא מדובר כאן בבעל בית מלון שלוקח מהמדינה את כל הכסף אלא באדם המשקיע את כספו. גם אם הוא מליונר גדול הוא לא ישקיע סתם כך את כספו אלא הוא נודק תחילה את העניין, ואיננו צריכים לשכוח את העובדה שהגורם הפרטי בוק את העניין. התוצרת אינה תערוכת של כותנה או פואליאסטר אלא תוצרת מיוחדת. אני מעריך את העובדה שהמשפחה השקיעה את הכסף בעצמה. לכן אי-אפשר להשוות מפעל זה לא עם "ערד" ולא עם מפעלים אחרים.

רצוני להזכיר שבמשך חמש-עשרה שנה עמדה השאלה אם לסגור את "ים-המלח", והנה באה השעה בה האיר המזל והמפעל התחיל לפעול יפה מאד. האם אפשר לומר בבטחון שמפעל זה לא יהיה כמו "ים-המלח" שאת תוצרתו לא הצליחו למכור במשך עשר - שתיים-עשרה שנה? או ניקח לדוגמה את "תמנע". במשך שמונה שנים פעל המפעל בצורה נפלאה והנה קרה משבר והמפעל כמעט נסגר. לכן קשה לקבוע בוודאות שיהיה שוק לחוטים האלה.

מ. ארנס: איש אינו מדבר על ודאות.

היו"ר י. קרגמן: אבל אדם שמשקיע את כספו לוקח על עצמו סיכון מסויים ולכן הוא מבקש שגם הממשלה תשתתף במשהו.

בעת הסיוור במפעל ראינו שהוא מצוייד היטב וזרימת החומר שוטפת, וזה אחד הדברים החשובים מבחינת היעילות. חבר-הכנסת אפרת טען שהוא ראה אי-סדר במחסן. אני לא מצאתי אי-סדר לא במחסן ולא בזרימת החומר. כן הוזכרה בעיית כוח-האדם, כאילו בשדרות היה כבר כוח-אדם. אל נא תשכחו שהעובדים שהוא גייס באים בעיקרם מחיפה, מהטכניון, וזה הצוות המנהל את המפעל. לא די שיש עובדים אלא צריך גם ללמד אותם ואמנם לימדו אותם את העבודה. אלה אינם בעלי מקצוע.

חבר-הכנסת רונן שאל: איך אדע שהחוט הוא חוט טוב. האם אתה רוצה בוועדה שתבדוק אם החוט טוב?

א. רונן: דיברתי על החומר הכתוב, לא על החוטים.

היו"ר י. קרגמן: אני חושב שהחומר היסודי שהוגש לנו, עם המחקרים דעם הדין וחשבון של הוועדה המקצועית, בתוספת ההסברים של השר - מספקים. ואם שר המסחר והתעשייה אומר שלא חל שינוי בחומר שהוגש לנו קודם לכן, מדוע לא נסמוך על כך? כלום מעוניין השר שישקיעו כספים סתם כך?

אשר לעתיד המפעל, צריך להאמין. כמובן, ייתכנו כשלונות, אבל הנה קיים מפעל עצום של רוזוב המעמיק קרוב ל-3 אלפים עובדים דגם הוא היה במצב קשה והתגבר. באילו השקעות אנחנו כן נעסוק ונתפרנס? אנו יודעים מה סתרחש בבתי-מלון; זה מוכר לזה ורוצים שהממשלה תכסה עוד ועוד אחוזים. אני סבור שאנחנו צריכים לאשר את הערבות כדי לקדם את המפעל. המפעל זקוק להון חוזר של 100 מליון לירות, מזה הוא משיג 25 מליון לירות והוא רוצה עוד 23 מליון לירות. מתי אמרנו שהבנק יתן ערבות, כפי שאומר עכשיו חבר-הכנסת רונן? הבנק רוצה ערבויות. האם תכריח את הבנק לתת הלוואה ללא ערבות? אני חושב שטוב נעשה אם נאשר את הבקשה, כמובן, מתוך ידיעה שזה סיכון שהרי כל חיינו בתחום הכלכלי הם בגדר סיכון. ייתכן שיבוא משבר כפי שבא משבר בענפים אחרים, אבל אם נתחיל להתבסס על משברים אחרים לא נתקדם בפיתוח הארץ. משום כך אנחנו מוכרחים לאשר את הבקשה. אם מבקשים חומר נוסף אין לי התנגדות לכך אם כי אני יודע שזה יגזול זמן.

היו"ר י. קרגמן:

אני מבקש להזכיר דבר נוסף. שר המסחר והתעשייה אמר בזמנו שבמפעל יהיה בא-כוח משרד המסחר והתעשייה, ואמנם הוא ישנו וראינו אותו בעת הסיור.

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב: הוא לא נמצא שם באופן קבוע.

היו"ר י. קרגמן:

הוא בא לשם יום או יומיים בשבוע אבל הוא בא, ופירוש הדבר שהוא יכול להזהיר את השר מפני השקעות שאינן נראות לו. צמיכום, עם כל הסיכונים והספיקות אנו צריכים לאשר את הערבות.

ג. פת:

צודק יושב ראש הוועדה כאשר הוא מדבר על סיכונים. אנחנו יודעים שיש פה סיכון. ברור שאין זה נעים לדבר על מפעל שהתחיל בהשקעה ל 68 מליון לירות והגיע להשקעה של 200 מליון לירות, בלי הפוליאסטר, אבל אנחנו יודעים מה המצב במדינה ומה קרה בשנים השנים האחרונות. לאור זאת איננו חושב שאנחנו צריכים לחשוש כל כך מהסכומים הגדולים. במקרה זה יש גם ניסוק שאינו כלכלי אבל גם אותו צריך להביא בחשבון, וזה הקשר הנפשי שיש לבעלי המפעל עם המפעל. בשנה שעברה, לאחר שנפל הבן הבכור במלחמת יום הכיפורים, הכניסו הבעלים את הבן הצעיר למגדל-העמק. אם כן, יש להם גם קשר רגשי למפעל והם גם הוכיחו את רצינותם בגודל ההשקעה הפרטית שהשקיעו, ואיננו יכולים לדון אותם על-פי אותם מקרים של כשלונות שהיו בעבר.

אני טוען תמיד נגד ערבות לבנקים כי אני חושב שיש חברות מסוימות שאינן זקוקות לערבות נוספת של המדינה, אבל מעניין שחבר-הכנסת רונן לא השמיע את טענתו בנדון לגבי רשות הנמלים, למשל.

א. רונן:

לגבי שום חברה ממשלתית לא תשמע טענה זו ממני.

ג. פת:

אילו בעלי מפעל זה לא היו הולכים למגדל-העמק אלא היו עומדים על כך שהמפעל ייבנה באשדוד, אני מניח שלבנקים היה בטחון גדול יותר מאשר במגדל-העמק. במגדל-העמק שאלתי מדוע זקוק המפעל לערבות על הון חוזר, ולדעתי, התשובה שקיבלנו מעטוס בר-חיים הייתה מספקת. הוא השיב שהמפעל עדיין אינו בשלב שהוא יכול לתת ערבות לבנק. על מה יתן ערבות? התושמת מאד מהתחכום שבמפעל ומהצוות. ההרגשה היא שיש שם צוות צעיר הקושר את חייו למפעל ושאיננו מקימים שם דבר חולף.

נכון שיש סיכונים, וצדק חבר-הכנסת גולן באמרו שבעניין זה הרגשות מעורבים. גם את ה-68 מליון לירות אישרנו ברגשות מעורבים, אבל אם לא נלך לקראת פעילות כזאת בצטער על כך בעוד מספר שנים ונגביל את עצמנו למפעלים שאמנם מצליחים בהווה אך איננו בטוחים אם ימשיכו להצליח בעוד מספר שנים. אם כן, אני מציע שברגשות מעורבים נאשר את הערבות. ודאי שצריך להביא לפנינו כל חומר שיש בו כדי לאפשר מעקב אחר התפתחות המפעל, אך בשלב זה יש לאפשר למפעל להמשיך להתפתח ולהגיע לייצור מלא.

ש. לורנץ:

הייתי מבקש לדעת איך מתחלק ההפרש בין 130 מליון לירות לבין 290 מליון לירות, איזה חלק נובע מהפיחות ומההתייקרויות ואיזה חלק מהשקעות נוספות, היינו שינויים בתכנית המקורית? אם נוסף סכום גדול מאד כתוצאה מהשקעות נוספות, אני מבין שגם משרד המסחר והתעשייה וגם ועדת הכספים לא נערכו לכך באופן עקרוני, כי ייתכן שאפשר לקבל את הסיכון לגבי השקעה של 100 או 130 מליון לירות, אך כאשר מדובר בהשקעה כפולה של 260 מליון לירות ייתכן שהסיכון גדול מדי.

בקשר להון חוזר קיבלנו שני מסמכים, שניהם מה-31 במרץ 1975. במסמך אחד אנחנו מתבקשים לאשר 38 מליון לירות ערבות להון חוזר, ובמסמך האחר - 35 מליון לירות.

א. קירשנר: זו טעות דפוס. הכוונה ל-38 מליון לירות.

ש. לורנץ:

אעבור לשאלות כלליות יותר שאינן נוגעות דווקא למפעל זה: מה סך-הכל הסכומים שהמדינה שילמה כתוצאה מערבויות? מהם הסכומים המצטברים? שאלתי השניה נוגעת למדיניות הבנקים. אני מבין שאי-אפשר להכריח בנק לתת הלוואה כאשר הוא אומר שלא די לו בערבות המפעל, וזו טענת הבנק במקרה הנדון לגבי הון חוזר. כאמור, אי-אפשר להכריח את הבנק לתת הלוואה, אך הממשלה מכוונת בכל זאת את המדיניות. האם אי-אפשר לכוון את המדיניות כך שהבנקים יהיו רחבי לב יותר בנוגע לסיכון שהם מקבלים על עצמם ושלא ירוצו כמעט אוטומטית למדינה? אינני מדבר דווקא על המפעל הנדון, אבל בדרך-כלל רוצים הבנקים בדרך הקלה יותר, היינו שהמדינה תתן ערבות. הבנקים הם אחד המפעלים הרווחיים ביותר במדינה. אפשר לומר שהם מרוויחים כמעט ללא סיכון, שעה שמפעלים אחרים מרוויחים. האם אין לממשלה הכוח לכוון אותם ללכת קצת יותר לקראת סיכון?

אין בודקים את ההוצאות בזמן האחרון? זו שוב שאלה שאינה שייכת למפעל זה. מובן שיש רמאים המנצלים את המדינה ומנפחים חשבונות, בייחוד כשהדברים קשורים עם חוץ-לארץ, ואני מניח שלמדו מנסיון העבר. אפשר לרמות אפילו אדם פרטי, קל וחומר המדינה, אבל בזמן האחרון יש ודאי התקדמות בלימוד מתוך הנסיון. אם אומרים במקרה זה שדרושה השקעה של 290 מליון לירות במקום 130 מליון לירות, זה דורש בדיקה יסודית יותר של אופן הניהול.

אני נמנה עם אלה המתייחסים בכבוד לכל משקיע. הרי משקיעים אינם עוסדים בתור. כאן מדובר באדם המשקיע 100 מליון לירות ואין זה דבר של מה בכך. זו השקעה מאד רצינית לא רק בזמנים קשים כאלה אלא גם בקנה-מידה שמלפני מלחמת יום הכיפורים. יש טענות על שמשקיעים מרוויחים. הלוואי שירוויחו כי זה טוב לא רק להם אלא גם למדינה, ואחרי מלחמת יום הכיפורים ודאי שהם ראויים לכל העידוד. כיום היחס שלנו למשקיעים, אם הם אמנם משקיעים, צריך להיות הרבה יותר חיובי ממה שהיה עד לפני מלחמת יום הכיפורים, וגם אז מוצדק היה שיהיה יחס חיובי. זו היתה רק הערה לעצם העניין.

צ. גרשוני:

לי ברור לגמרי שאצביע בעד אישור הערבות, אך כיוון שהתקיים כאן דיון כל כך רחב אסביר גם מדוע. ההחלטה במקרה זה קשורה לא רק למפעל הנדון אלא לכל המדיניות של ועדת הכספים בנושא להרחיב את יוזמת הממשלה כלפי הפרט והמשק הציבורי. מה המדיניות, האם רוצים אנו לפתח דברים רק כשיש לנו גשר של ברזל? האם קיים בכלל גשר כזה? אנחנו צריכים לקשור את המחשבות וההרהורים שלנו במקום כלשהו. אנחנו רוצים שהארץ תפתח בשנים הקרובות, ופיתוח הארץ תלוי בפיתוח התעשייה. אין זה אומר שצריך לקבל כל הצעה, אך זה גם אינו אומר שצריך לדחות פרויקטים שישי בהם סיכונים וסיכויים גם יחד. הבדיקה צריכה להיות אם יש גם סיכויים למרות שיש סיכונים, ולאור בדיקה זו צריך להחליט. יש לזכור שאין דבר שאין בו גם סיכונים, וכאשר מתגלות יוזמות שיש בהן גם סיכויים גדולים אנשי המדינה צריכים להיות מפוכחים וגם חברי ועדת הכספים צריכים להיות מפוכחים. אני מסכים שאם דרוש חומר צריך לבקש את משרד המסחר והתעשייה לספק אותו. האם אנחנו צריכים לבדוק את הדברים? אני צריך לדעת אם אני מתייחס ברצינות לאנשים העוסקים בכך. לכן אני מתפלא על גישת חלק מחברי הוועדה לעניין זה. הלוואי שיהיו לנו עוד עשרה-עשרים משקיעים מסוג זה שיגישו לנו הצעות עם סיכויים וסיכונים. הסיכויים תלויים גם בשוק, וכמי ששייך לסקטור של ייצור כבר קיימתי בדיקה של שוק שהצביעה על אפס וכעבור חמש שנים היתה הצפה בהזמנות. זאת מפני שאנשים הביאו את הענף לרמה טובה.

כאיש הסקטור ההסתדרותי אני מתפלל לזה שאנשים פרטיים מהסוג הזה יבואו אלינו להשקיע. אחת השאיפות שלי כאיש הסקטור הפרטי היא שיושקע גם הון פרטי. האם יש כבר כאלה המשקיעים 100 מליון לירות?

א. רונן:

את מי אתה מנסה לשכנע? האם יש מי שמתנגד שיבואו לכאן משקיעים?

צ. גרשוני:

אני חושב שבעוד מספר חודשים ניתן תנאים טובים יותר למשקיעים שירצו להשקיע כסף בפרוייקטים רציניים למרות כל הדיבורים שצריך לקצץ בזכויות של משקיעים.

ג. גרשוני:

אני מציע שנקיים דיון נפרד לגבי הבנקים.
מדי פעם מועלות כאן מחשבות נכונות. צריך לבדוק מתי יש ניצול מצד
הבנקים ומתי אין ניצול. גם אני חושב שהבנקים מנצלים לפעמים את
המצב. אינני חושב שהמקרה הנדון הוא המקרה הטיפוס של ניצול על-ידי
הבנקים.

ח. קורפו:

האם הנתונים שקיבלנו מהמנהלים במקום
לגבי הזמנות וכיוצא באלה נבדקים
על-ידי משרד המסחר והתעשייה? נראה לי שההיסוסים לגבי המפעל כבר
מאחורינו. כיום אין כבר מקום להתלבט אם המפעל כדאי או לא. אם לא
ניתן היום את הערבות המבוקשת פירוש הדבר שאנו מחסלים כל סיכוי. אם
מסתבר שהנתונים נכונים, איני רואה את הסיבה שמי שאומר את האלף לא
יאמר גם את הבית.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב:

כאשר אנו דנים במפעל תעשייתי אנחנו
צריכים לדון בו ולבדוק אותו לא לפי
נתוני השעה אלא לפי הסיכויים שלו לתקופה ארוכה, וזה בניגוד לכל
מיני תחומי עיסוק אחרים. בדרך-כלל רוצים הסוחרים לממש את מה שהם
משקיעים תוך תקופה קצרה. בתעשייה, אם נלך בדרך זו, הרי לפי עניות
דעתי לא תהיה לנו תעשייה. איננו יכולים לקבוע אם צריך מלט או לא
כאשר לפני חצי שנה היה עוד והיום יש כבר מחסור. אנחנו צריכים לבדוק
את ההחלטות האלה לאור שיקולים לטווח ארוך. במפעל הזה איננו מתחילים
לטפל היום וועדת הכספים דאגה דנה בו היום בפעל הראשונה. את הבדיקה
היסודית עשינו כאשר הוחלט סופית שיש מקום למפעל כזה, וזה היה בפעם
האחרונה בראשית הקיץ 1972. זו היתה בדיקה יסודית שביסודית. אני לפחות
איני מכיר שום מפעל שבדקנו אותו וחזרנו ובדקנו אותו כפי שבדקנו
מפעל זה, ואז הבאנו לוועדת הכספים את מלוא החומר ואת מלוא ההערכות.
הבדיקה בעצמה לא רק על-ידי הגורמלים הממשלתיים המומחים לדבר;
המשרד ומרכז ההשקעות, אלא במקרה זה גם מצאנו לנכון להזדקק לשירותה
של חברת ייעוץ שבדקה ומצאה כי אכן יש מקום למפעל כזה בארץ.

בזמנו הגשנו לוועדת הכספים שני ספרים
של נתונים. כמוכן, אפשר לבוא היום ולומר: תגישו לנו אותם פעם נוספת.
כל אותם דברים שהזכיר חבר-הכנסת ארנס: חומרי הגלם, המוצרים וכו',
מצויים בחומר ההוא, ואני מציע לחברי הוועדה שאינם מכירים חומר זה
או שאינם זוכרים אותו לעיין בו שוב, כי החומר הזה ישנו, ואם הוא
איננו ברועדה אנחנו יכולים לספק אותו.

ע. פיינרמן:

השאלה היתה מה נשתנה.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב:

כל מה שנשתנה מצוי בחוברת שלפניכם.

ע. פיינרמן:

כלומר, כל מה שאינו מצוי בחוברת לא
נשתנה?

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב:

זה מה שאמרתי בקריאת ביניים. מה שנשתנה
בעיקר זה היקף ההשקעה, ומה שבנוגע
למחירים השוטפים מסרתי כאן נתון, ומה שאני מוסר בעל-פה ונרשם הוא
גם כן נתון.

ע. פיינרמן:

אבל היקף ההשקעה צריך לשנות עוד דברים.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב:

אני מסרתי את המחירים ברגע זה, ובחומר
הבסיסי נתון המחיר ברגע ההוא. בעוד
שנתיים זה שוב ישתנה. מה יהיה בעוד שנתיים לגבי המחירים איש אינו
יודע, ואני גם אומר: זה לא רלבנטי. מה שרלבנטי הוא מה יהיה הממוצע
לטווח של עשר שנים, ונתון זה ישנו בחומר ההוא. בחומר ההוא קובעים
שהמוצר הזה: ניילון 6-6, יש לו עתיד, חומרי הגלם מצויים, ולאורך
ימים ההפרש בין מחיר המוצר הסופי לבין מחיר הייצור מראה שכדאי
לייצר את המוצר הזה בארץ. בראשית הדיון אמרתי שברגע זה עולה הייצור
ל"ניילית" 2.50 דולר לקילוגרם. כלומר, כיום יש בין חצי דולר ל-90
סנט רווח. זה המרווח. לחתום לכם שנעשר השנים הבאות לא יהיה רגע שבו
לגיעו המחירים ל"break even point" - לא אחתום ואומר שזה גם

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב:

לא רלבנטי. מה שרלבנטי זאת התמונה הממוצאת לאורך עשר - חמש-עשרה שנה. אשר לפוספטים, אנחנו יודעים בדיוק מה היה לפני שנתיים וחצי. עמדו לסגור את "אורון" והוא לא נסגר כי השאלה אינה מה המצב ברגע זה אלא מה המצב החזוי, והתחזית ישנה בחומר הבסיסי שהגשנו לוועדה. תמונת הרגע ישנה ואני מסרתי אותה במספרים מדויקים.

התחזית לעתיד הקרוב היא שיש התאוששות

בשוק, אבל אין לי ספק שבקוצר זה קיימת אנוחות. בענף הטכסטיל התמודדות הן גדולות ביותר. אני בסך-הכל שלוש שנים בתוך העניינים ואני זוכר כבר תנועה כזאת במחירי הטכסטיל: שפע לפני שנה וחצי, משבר לפני חצי שנה ועכשיו מעט התאוששות. מאז 1972 המחירים עלו וירדו. השאלה היא מה המסוּצ, והממצאים שהגענו אליהם סראים שזה טוב למדינת ישראל. התעשייה הפטרו-כימית, כאשר נפתח אותה במלוא ההיקף, תזדקק ל-6%-5% מתצרוכת הדלק שלנו, ואם ישראל תצליח פחות או יותר לספק את צרכי האנרגיה, היא תוכל להפויש 6%-5% לצרכי התעשייה הפטרו-כימית. זה מצד אחד. מצד אחר, אנחנו מייצרים את המוצר הסופרי: גרבוניים ובדים. בין זה ובין זה צריכים אנו לייבא את הכל, ועל החוטים האלה שמייצרים הוצאנו קיים 12 מליון דולר. לפה ההוצאה הזאת כאשר אנחנו יכולים לייצר בארץ את מה שדרוש ב-50% ערך מוסף? כמובן, אפשר לוטר שחסר עוד נתון ולהוציא את הנשמה לנו ולמפעל. בינתיים החומר והמכונות בישראל והמכונות אינן יכולות לפעול. לכן הייתי מבקש מאד שלא נמסוך יותר את העניין. אני חושב שהנתונים הבסיסיים ישנם והנתונים המשלימים נמסרו עכשיו.

ממה נבע הגידול בהשקעה? דובר כאן

על 400 מליון לירות. קודם כל לא מדובר ב-400 מליון לירות, כי הון חוזר איננו רואים בשום מקרה כחלק מההשקעה. מפעל המעסקים כיום 370 עובדים ויגיע ל-500-600 עד 700 עובדים וייצור בהיקף גדול של ייצור - ברור שהוא צריך לסמן את הפעילות השוטפת שלו. הגידול היה מ-130 מליון לירות, כאשר הבאנו את זה לאגרונית לוועדת הכספים, ל-290 מליון לירות, וזאת בגין שני דברים: ראשית, השקעה נוספת במפעל פוליאסטר, ובהשקעה האורגניזלית היה בתכנית רק קו אחד של פוליאסטר ואילו עכשיו מדובר על שלושה קווים; שנית, ההתייקרויות שחלו מאמצע 1972 עד היום; גם ההתייקרויות וגם הפיחות, והפירוט לכך ישנו.

י. פלומיין: בתוספת הוצאות הרצה.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב:

לגבי הוצאות הרצה - ויתקנו אותי חברי אם אני טועה - כאשר אנו מדברים כמפעל חדש אנו מביאים בחשבון את ההרצה ברזרבה, אבל העידוכון הקונקרטי של הוצאות ההרצה הוא השלמה כאשר הפפעל אכן מתחיל בהרצה, כי הוצאות ההרצה הן פונקציה של המחירים באותו הרגע. ב-1972 הבאנו בחשבון 8-10 מליון לירות לרזרבה לצורך דברים שונים, כולל הרצה. בינתיים ההתייקרויות היו כאלה שהתברר כי אותם 10 מליון לירות אינם מכסים את הכל.

א. אפרת:

זה מגיע ל-30 מליון לירות.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב:

יכול להיות. אבל אותם 17-18 מליון לירות הדרושים להרצה אינם יכולים להתכסות על-ידי 10 מליון לירות. יכול להיות שחשבנו בטעות שחצי מזה יספיק להרצה, אבל בינתיים עלו המחירים של חומרי הגלם ושל הייצור, עלה שכר העבודה וכן הלאה ומתברר שדרוש יותר. אבל בכל מפעל אנחנו משלימים את הדרוש למפעל באופן קונקרטי כאשר מגיעים לשלב ההרצה. בשלב ההשקעה, שהוא בדרך-כלל שנים לפני הוצאות ההרצה, אנו מביאים בחשבון את ההרצה ברזרבה.

ח. קורפו:

עובדי משרדך אמרו שאת ההרצה ואו כחלק מההון החוזר.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב:

גם זה יכול להיות. בכל אופן כאשר מדובר בתקופה שהחלה ב-1972, עם השינויים הבלתי צפויים שחלו, איש לא צפה, לא בארץ ולא בעולם, את משבר הדלק

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב:

שהקפיץ את כל המחירים פי-כמה. אם כן, בין שהוצאות ההרצה כלולות בהון חוזר ובין שהן כלולות ברזרבה מצב זה לא הובא בחשבון. גם אנחנו לומדים.

א. אפרת:
הבעיה היא אם משרד המסחר והתעשייה שלקח תחת חסותו את המפעל, הן בבנייתו והן בהרצתו, מחזיק את היד על הדופק. זו שאלתי, לא התנגדתי למתן ערבות.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב:
אני מנסה סידר לשאלה זו. לגבי האימוץ של מפעל זה, המשרד מאמץ כל מפעל תעשייתי בארץ הזקוק לסיוע ממלכתי. אין לנו מפעלים רבים כאלה; בעצם לא שאין לנו מפעלים רבים כאלה, אלא אין לנו אף אחד. אין לנו בארץ מפעל בבעלות פרטית בהשקעה כזאת, ובהשקעה עצמית כזאת. זה אמור לא רק לגבי מפעל תעשייתי. אין בארץ משקיע הון שהשקיע 100 מליון לירות; גם לא רוטשילד. אם כן, ברור שכאשר יש לנו מפעל תעשייתי כזה אנו מחזיקים בו לא אצבע אלא את כל היד על הדופק. איננו רוצים עם כל בעיה ישירות לוועדת הכספים ועד שאנו מגיעים לכאן אנו "מוציאים את הנשמה" למפעל, לבנקים ולעצמנו. אני יכול להראות לכם סכתב של יושב ראש מועצת המנהלים אלי - ויושב ראש מועצת המנהלים הוא גם המשקיע - סכתב המשתרע על חמישה עמודים והוא פלא שלנות על שאני מוציא להם את הנשמה, והמפעל אינו יכול להתקדם כי אני רוצה עוד נתון ועוד נתון ועוד נסיון ועוד נסיון.

אומר חבר-הכנסת רובין שהבנקים צריכים לסייע, ואני אומר: מפיך, חבר-הכנסת רובין, לאלוהים. לאזניים של הבנקים וללבם אין זה מגיע. אצלנו במערכת יש בנק אחד, והוא הבנק לפיתוח התעשייה, שאנחנו שותפים בו ואני השר הממונה עליו. אני יכול להפעיל עליו את כל כובד משקלי ויש לזה השפעה מסויימת, אבל בנק זה אינו עוסק בהון חוזר, ואותו בנק שהוקם לצרכי הון חוזר הוא בנק ככל הבנקים. אלה אנשי עסקים, ויש מסורת ישראלית שבלי כיסוי מעל לראש אין הבנק מוכן לעשות דבר, ואני רק אברך על כך שוועדת הכספים תתן דעתה גם של ענין זה, כי לנו זה לא רק עולה בזמן, במאמצים ובבריאות, אלא יש גם דברים שנסחבים ואפילו אינם מתבצעים בגלל שאני מחליט בשלילה לגבי מתן ערבות מדינה. איצני יודע כמה מהדברים שלא קמו חבל שלא קמו. זה שוק ההון וזה הנוהג בארץ.

אמרתי ליזם של מפעל זה: מה חשבת, שלא תזדקק ל-100 מליון לירות פלוס-מינוס להון חוזר? והוא אומר: ודאי שחשבת והראיה היא שב-1968 עמדתי על זה כאשר התחילו רק לדבר אתי. במכתבו מצטט היזם קטע ממכתב שרף המפורסם (קורא את הקטע). הוא אומר שב-1968 היה ער לכך שיצטרך להון חוזר, אבל הוא מודה שלא ידע את הבעיה הזאת של הערבויות, כי באיטליה, למשל, באמריקה ובארצות רבות אחרות העניין אינו מתגבל כך. על זה יש לי מה להשיב ואני אומר לו: לא ידעת, זו בעייתך; אם אתה הולך להשקיע כסף אתה צריך לבדוק את הדברים. זה טיעון יפה כדי להוריד את נדישת הערבות מ-110 מליון לירות ל-38 מליון לירות, אבל להגיד שאני שלם עם הטיעון הזה - איצני אומר.

שאלתו של חבר-הכנסת גולן, אולי לא בדיוק בפורמולציה זאת אבל בסך הכל היא במקומה, ואנחנו נוהגים כך: כשיש לנו משקיע חוץ שאיננו מכירים אותו, משרד ההשקעות בודק עם מי יש לנו עסק. הבדיקה במפעל הנדון נעשתה אז, וביקרו אצלו במפעל עשרות אנשים. הדין וחשבון של כולם הוא שזה מפעל מספר 1 באירופה. הכספים שהיזם צבר, עד כמה שאנו יודעים, הם מתעשייה, לא מעסקות אחרות. גם מבחינה זו אפשר לומר שזה יזם מיוחד כי הוא תעשיין החי מהתעשייה והוא צבר את הכספים בתעשייה, אם כי לא בענף בו מדובר עכשיו. אני כבר ראייתי עם מי יש לנו עסק. הוא אמר לי: אל תדאג, איכות החוץ תהיה איכות.

ח. קורפן: מה הענף שהוא עוסק בו במילאנו?

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב:
טכסטיל, אבל לא חוטי ניילון 6-6. חוט זה מצוי בסך-הכל בידי מספר מצומצם מאוד של חברות בעולם. אחרי מלחמת יום הכיפורים הוא אמר לי מה תחזית מתייצי החוץ הזה לשנה הקרובה, ואני מציין בסיפוק רב שהמציאות מוכיחה מה

שר-המסחר והתעשייה ח.בר-לב:

שהוא אמר. אם כן, מבחינה זו העניין נבדק ואנחנו שקטים לגבי הצד המקצועי ולגבי ההון.

אשר לכוננו של היזום, מה לי הוכחה טובה יותר מכך ששני בניו עלו ארצה ובעשו אזרחי ישראל, בן אחד נפל במלחמת יום הכיפורים, והיזום עצמו קנה דירה בארץ וחי כאן מחצית הזמן. דעובר-אט אט לארץ שלנו? אם כן, מבחינה מקצועית, מבחינה כספית, מבחינת המניעים שלו, מהבחינה הציונית - הכל כשיר.

אליהם בקצרה לשקאלות הקונקרטיות. מבחינת שערי הריבית, חבר-הכנסת אפרת, אין כאן שום גמישות. הזמנים הטובים בהם אפשר היה לתת לזה כך ולזה כך אינם עוד. יש קריטריונים, ומה שאנחנו נותנים כאן ליזום הוא בדיוק לפי מה שמגיע לו: להון חוזר לייצוא 6%, ולייצור לשוק המקומי 15%, כך שאיננו עושים כאן שום טיפוחים מיוחדים.

מה שנוגע לכוח העבודה, הוועדה ודאי ערה לכך שבהזדמנויות שונות אנשים שונים מצביעים על הסכנה של אבטלה וכיסי אבטלה. אני אומר כל הזמן שבניתיים לא זה המצב. גם במפעל הזה חסרים לנו 100 עובדים, ואין כמעט מפעל תעשייתי שלא חסרים בו היזום עובדים. הצרה היא שהעברת עובדים ממפעל למפעל מתנהלת די בקושי. העובדים החסרים יכולים לבוא מקרב תושבים נוספים המצטרפים לאזור. מגדל-העסק, נצרת ועפולה, כל אלה הם מרחב של אנשים היכולים לעבוד במפעל זה, ופה ושם יכולה להיות גם העברת עובדים ממפעל המצמצם את היקפו למפעל המחפש עובדים, וזה לגמרי לטובת העניין. בינינו לבין עצמנו בסך-הכל אני מעדיף מצב בו למפעלים יש עדיין מרחב לקליטת עובדים, כך שמבחינה זו אינני מודאג. ואם עובדים שם 50 או 70 ערבים, אני חושב שזו פרופורציה סבירה בהחלט באזור ההוא. אלה ערביי ישראל. המפעל הוא בגליל וכמעט בכל מפעל בגליל יש גם עובדים ערביים.

לשאלת ההתחייבות לייצוא והפרופורציה בין ייצוא לבין ייצור לשוק המקומי - מצב המחירים בעולם הוא כזה שלמפעל כדאי לייצא את המוצר. אך כאן אנחנו נתקלים בעוד תופעה: הספקים המסורתיים, בעיקר ל"גיבור", החליטו נוכח הקמת "נילית" להוריד פשוט את המחירים כדי לשמור על השוק. היינו יכולים לטפל בזה על-ידי סגירה אדמיניסטרטיבית של כל היבוא הזה בגין ההיצף. לעת עתה איננו רוצים לנקוט צעד זה כאשר "גיבור" קונה גם אצלנו. כל עוד מצב השווקים בחוץ-לארץ הוא כזה איננו אומרים ל"גיבור" לקנות רק ב"נילית" וגם איננו אומרים ל"נילית" למספק רק ל"גיבור" גם אם הייצוא יותר רווחי. אולם יש לנו כלים לטפל בעניין זה. לעת עתה איננו רוצים לירות בתותחים כאשר אפשר להסדיר את העניין ברובה טוטו.

מה שאנחנו מבקשים מוועדת הכספים אינו להגדיל את הערבות וגם לא להגדיל את הסיכון, אלא להשאיר אותה ערבות סדינה תוך הקטנת הסיכון בזה שהערבות תוחל גם על ההשקעה הנוספת וההתייקרות. זה, למשל, אחד הדברים שגמרנו עם הבנק לפיתוח התעשייה. אני מסופק אם בנק מסחרי יהיה מסכים לזה, אבל הוא מסכים לזה ולכן אין הסדינה בדרשת אלא לתת הסכמתה להחיל את הערבות על כלל ההשקעה.

ח.בר-חיים: בפעם הראשונה הוצגה תכנית, ואנחנו דבקיים בתכנית בסיסית זו מבחינת הערבות. אם יש תוספת השקעה, בין בפוליאסטר ובין במתקנים חדשים, איננו מבקשים ערבות לכך, אך כיוון שההלוואה עבור הציוד תהיה 90 מליון לירות, אנחנו מבקשים אותם 80% שביקשנו קודם לכן על בסיס של 90 מליון לירות. זאת אומרת שהערבות בהשקעה תהיה 72 מליון לירות. ערבות זו תחול על כל המפעל. יש שטובד על כל הציוד. כלומר, הערבות תהיה על הלוואה עד 144 מליון לירות לערך למימון השקעות עד 290 מליון לירות.

שר-המסחר והתעשייה ח.בר-לב: כן מבקשים אנו ערבות לשליש לערך מההון החוזר.

צ. גרשוני: אני מציע לאשר את הערבות.

ע. אמוראי:

בכל זאת שאל חבר-הכנסת פלומין אם כתוצאה מאיחוד הבעלות לא תיווצר גם אפשרות של ניצול החוק לעידוד התעשייה כדי להגיש דו"חות, על-ידי קיזוז הפסדים שהיו בעבר; חבר-הכנסת גרוסנבי אמר: "נדמה לי שיש אפשרות לעשות קיזוזים בין חברה לחברה, ולכן אני מתנגד"; חבר-הכנסת אמיר שאל: "האם המאזן של כל חברה יופיע בנפרד?" גם חבר-הכנסת פיינרמן התייחס לענין זה. ענה שר המסחר והתעשייה: "כל מפעל עצמאי, מכין מאזן משלו, משלם מס-הכנסה ויש לו הסכם עבודה משלו עם ועד העובדים; לא מדובר על דבר אחר." אותה שאלה חוזרת מספר פעמים ושר המסחר והתעשייה משיב אותה תשובה.

קראתי געתונים שמדובר במיזוג שני מפעלים: מפעל תשלובת ערד עם מפעל כימיקלים ופוספטים. שאלתי היא איך אפשר לבצע מיזוג לאחר שהיתה הכרזה של שר המסחר והתעשייה ושל המנכ"ל שלא יהיה מיזוג וכל מפעל יתנהל בנפרד?

א. מלמד: אין הדברים עומדים בסתירה.

ע. אמוראי:

הדברים בפרוטוקול ברורים. השר נשאל אם יהיו מיזוגים בין המפעלים, והשר והמנכ"ל הכריזו שהמפעלים יהיו עצמאיים ועם מאזנים נפרדים. הבעיה מה יהיה לגבי הרווחים היא בעיה נפרדת. החברים בוועדה היתנו בדבריהם שלא יהיה מיזוג. האם זה נכון שלמרות זאת יהיה עכשיו מיזוג?

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב: אינני רואה כל סתירה בין הודעתי, שכל חברה של כ"ל תהיה עצמאית, תנהל ספרים בנפרד ותשלם מס-הכנסה, לבין מיזוג של חברות. מבחינת ההגיון אין כל סתירה בין הדברים.

ע. אמוראי:

ד"ר מנדלבאום אמר שלא מדובר על מיזוג.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב:

תיכף אוכיח לך שכן מדובר על מיזוג, אבל ברגע זה אני מדבר על הענין מבחינה עקרונית. איש אינו יכול להבין מתוך האמירה שכל חברה תהיה חברה נפרדת - שכי"ל תישאר לעולם ועד עם החברות הנפרדות שיש לה ולא תיצור מיזוגים.

יתר על כן בחומר שהונח לפני הוועדה היה כלול דו"ח הוועדה שמינו בזמנם ספיר וגבתי, ואותו דו"ח הוגש ב-24 במאי 1974. אני מפנה את תשומת לבכם להמלצה בעמ' 3, סעיף 5 (מצטט את הכתוב בסעיף 5 להמלצות). לבוא ולומר היום שהדבר לא היה ידוע לוועדה, אני מאד מצאער, אבל אין זה נכון. ייתכן שזה לא היה ידוע לחבר ועדה שלא קרא את החומר או שלא השתתף בדיון, כי גם בדיון התייחסו לכך מספר חברים בוועדה, ואקרא את דבריהם באותה סוגיה מתוך הפרוטוקול מה-24 בדצמבר 1974.

חבר-הכנסת פלומין, למשל, אמר: "עד עכשיו אם היתה חברה שהיתה מפסידה היו מביאים את הענין לוועדת הכספים בקשר להקצבה שהיתה צריכה לקבל; עכשיו ייעשה הקיזוז ללא כל פיקוח פרלמנטרי." על זה עניתי: "מבחינת המפעל אין כאן שום שוני. השוני יהיה רק בכך שבמקום שהממשלה תתן תקציב נוסף למפעל, תיעשה זאת חברה כי"ל".

ע. אמוראי:

עכשיו אני אקרא מתוך הפרוטוקול, כי אם קוראים מתוכו צריכים לקרוא עד הסוף. אומר המנהל הכללי: "המטרה היא להשיג, על-ידי העברת הפנסיות שנמצאות היום בידי הממשלה לידי החברה הזאת, יתר יעילות ויתר תיאום בין החברות הללו. לא מדובר כאן על מיזוג". זו הטעיה. אני קובע שזו הטעיית הוועדה בסכוון.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב:

אמרו חכמינו: כאשר מסתיימים הארגומנטים מתחילות הצעקות. עובדה היא שהגשנו את החומך הזה, ושם מדובר על הענין ב"רחל בתן הקטנה". הוועדה שהמליצה לפני הממשלה להעביר את המניות מציינת שחברת כי"ל מתכוונת למזג חברות והוועדה אומרת שהיא רואה זאת בחיוב. חברי ועדת הכספים ידעו

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב:

זאת בעת הדיון. הנושא עלה בדברי חבר-הכנסת פלוסין ובתשובתי אמרתי ישירות: נכון שוועדת הכספים לא לצטרף לתת את האישור, אבל מבחינת המפעל אין כל הבדל. יעד היום זה היה מגיע בתקציב הממשלה; מהיום זה יגיע ממקורות פנימיים של כ"ל. גם חבר-הכנסת מלמד התייחס לנושא זה ואמר בין היתר: "גם ענין הקיזוז איננו סוד. בהערכת שווי המניות לקחו בחשבון את החישוב המצטבר לצורך מס הכנסה. זה לגיטימי. גם מבחינת תקציב המדינה זה לא משנה: אם לחברה אחת יש עודפים, היא משלמת מסים, וחברה אחרת שנמצאת בקשיים פונה למדינה ומקבלת סמנה הקצבה." אם כן, אני דוחה את הטענה הזאת שכאשר דנה ועדת הכספים בנושא לא ידעה כבר אז שזו היתה הכוונה.

לגופו של ענין אני רוצה לומר שבמיזוג

הזה הכוונה גם לניהול, ארגון ותפעול יעילים יותר של מפעל ערד במסגרת פוספטים. חברת כ"ל, הוועדה המסליצה וכן המשרד, כולם בדעה שיהיה יותר קל ויותר נכון להוציא את ערד למרחב על-ידי מיזוג זה. בדין וחשבון או במאזן של החברה הממוזגת יצוינו בנפרד חלקו של "ערד" וחלקו של "פוספטים", כך שאיננו מתכוונים כאן לטשטש את התמונה כי גם אנחנו רוצים לדעת אם מפעל ערד יצא למרחב. יתרה מזו: אם בבוא היום נגיע למסקנה שצריך לסגור את "ערד", הרי מבחינת העובדים יהיה הרבה יותר קל לעשות זאת כאשר "ערד" יהיה במסגרת חברה ממוזגת. זה יותר קל מאשר לומר בעוד שנה שסוגרים מפעל של 250 עובדים ומשלחים את העובדים הביתה. אם כן, אני קובע שלא היתה פה שום הסתרה, שום הטעיה ושום טאטוא אל סתחלתשטיח. הדברים הונחו על השולחן בדין וחשבון רשמי והם לא נעלמו מעיני חברי הוועדה.

אני רוצה לומר שאני מסתייג בהחלט

מדרך הטיפול בסוגיות אלה, כשהדבר הראשון שקורה הוא שקוראים בעתון: תפשו את הגנב; חבר כנסת תפס את השר שעשה כך בעוד שדיבר אחרת. אני דוחה זאת בכל תוקף. אם יש ספיקות או חששות כאלה הרי קודם כל יש טלפונים, אפשר לקיים פגישות ולברר את הענין ואחר-כך להעבירו לעתונות. אבל מה שקרה הוא שבוקר אחד אני פותח את העתון ומסתבר שאני גנב וסוף סוף תפס אותי שוטר. אני מתנגד לדרך זאת וכל מה שאני יכול לעשות בנדון הוא לבקש שינהגו בדרך אחרת.

י. פלוסין: אדוני השר, בעמ' 8 לפרוטוקול אתה אומר:

"כל מפעל עצמאי, מכין מאזן משלו, משלם מס הכנסה ויש לו הסכם עבודה משלו עם ועד העובדים. לא מדובר על דבר אחר. זה נאמר ב-24 בדצמבר 1974. אם אתה עושה מיזוג, הרי לא כל אחד עושה את המאזן שלו, ואין זה עולה בקנה אחד עם הדברים שבפרוטוקול."

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב: תשובה זו לא ניתנה על שאלת הקיזוז.

השאלה היתה: האם מדובר פה בהסכם עבודה כולל לכל כ"ל.

י. פלוסין: אתה אומר בפירוש: משלם את מס ההכנסה שלו.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב: אני ממשיך ואומר אותו הדבר. ברגע

שכ"ל הופכת לחברה אחת עם שניים או שלושה מפעלים בתוכה היא מוציאה מאזן אחד.

י. פלוסין: - ונהנית מהפסדי העבר, וזה לא מה שרצינו לאשר בוועדה.

ע. אמוראי:

היה חומר לפני הוועדה זהיו דברי פתיחה ומה שהוגש לוועדה הוא הקובע. פותח יושב ראש הוועדה את הישיבה ואומר: "אני פותח את הישיבה הוועדה ומקבל בברכה את פני האורחים". אחר-כך מתכבד ד"ר סנדלבאום להציג את הענין ואומר: "אנחנו מבקשים היום אישור להעברת מניותיהן של חברות המתמחות בכימיה אנאורגנית לידי החברה בשם "חברת כימיקלים לישראל" שתהיה "הולדינג קומפני". המטרה היא להשיג, על-ידי העברת המניות שנמצאות היום בידי הממשלה לידי החברה הזאת, יתר יעילות ויתר תיאום בין החברות הללו. לא מדובר כאן על מיזוג."

ע. אמוראי:

אחד זה מספר חברי כנסת, ביניהם חבר-הכנסת פלוסין, מעלים את השאלה אם כתוצאה מאיחוד הבעלות תיווצר גם האפשרות של קיזוז. על כך עונה השר: "כל מפעל עצמאי, מכין מאזן משלו, משלם מס-הכנסה". ההצעה היתה להעביר את הבעלות ל"הולדינג קומפני", וכשהמפעלים עצמאיים ה"הולדינג קומפני" תחליט ולא כל מפעל לעצמו.

ח. קורפנו: רמה על המס?

ע. אמוראי:

כל אחד משלם מס. על סמך זה אישרה ועדת הכספים את הערבות. אם זה לא נקרא הטעיה, או שאינני מבין עברית, שאנחנו מדברים בשתי שפות. ברוב דברי החברים היה ברור שזה תנאי להצבעה. הם הצביעו על סמך דברים ברורים שלך, אדוני השר, ושל המזכ"ל והיוש"א אתה אומר: להד"מ.

שר-המסחר-והתעשיה ח. בר-לב: קודם כל לא היית בדיון בוועדה.

ע. אמוראי:

הייתי אצלך במשרד. ואמרתי אותם דברים. שר-המסחר-והתעשיה ח. בר-לב: אצלי במשרד תבוא ותדבר במשרד. גם אני מדבר על הכתוב בפרוטוקול, והוועדה ראתה בחיוב את מיזוג שתי החברות. לא אמרתי שהחברות לא יתמזגו לעולם. חברה במסגרת כ"ל היא חברה עצמאית.

צ. גרשוני: קודם כל אינני הושב שרוגז יביא להבהרת העניין. אני מציע שוועדת הכספים תקיים

בירור על מיזוג ערך עם פוספטיים. אני מוכרח להודות שדיברתי נגד זה מכחינה עקרונית כי אני חושב שקונצרן גדול מאפיל על הפעולה של החברות שבתוכו כאשר אינן מתנהלות היטב. בעת הדיון בוועדה אמרתי שהדבר הראשון שיקרה הוא שימזגו את ערך עם פוספטיים, וזה לא בסדר. נראה לי שעצם העובדה שאחד הדברים הראשונים שנעשו לאחר הקמת הקונצרן הזה היה המיזוג - צריכה להוביל את ועדת הכספים למחשבה יסודית לגבי יצירת קונצרן כזה. זמן רב ליוזינו את מפעל ערד במסגרת משרד הפיתוח ובהסלצתנו בתמנתה ועדה של פרופסורים והיינו בתוך העניין וכאבנו אותו. אני מבקש שהעניין הנדון לא יסתיים בצורה פורמלית אלא נקיים דיון על עצם המיזוג של ערד עם פוספטיים ונסיק את המסקנות הדרושות לגבי ההחלטה.

היו"ר י. קרבמן:

אקרא את דברי חבר-הכנסת מלמד מתוך הפרוטוקול: "כנגד כל החששות שהועלו כאן קיימת למעשה האפשרות בידינו לקבוע תקנות מתאימות בחקיקת חוק החברות הממשלתיות. הרי זה תלוי בנו". לפיכך אני רואה בעצם ההצעה תופעה חיובית מאד. גם עניין הקיזוז איננו סוד. בהערכת שווי הסכומות לקחו בחשבון את החיוב המצטבר לצורך מס הכנסה. זה מאד לגיטימי. גם מבחינת תקציב המדינה זה לא משנה: אם לחברה אחת יש עודפים היא משלמת מסים, וחברה אחרת שנמצאת בקשיים פונה למדינה ופקבלת סמנה הקצבה. גם השר אומר: "מבחינת המפעל אין כאן שום שוני. השוני יהיה רק בכך שבמקום שהממשלה תתן תקציב נוסף למפעל, תעשה זאת חברה כ"ל".

י. פלוסין:

זה כבר לא יובא לפנינו.

שר-המסחר-והתעשיה ח. בר-לב:

בכרון, ואת זה אמרתי בדיון. ברגע שיש החלטה להעביר את הסכומות לא כל

דבר יובא לוועדת הכספים.

א. מלמד:

האמת היא שאמרנו שמבחינת הפיקוח הפרלמנטרי יש הבדל ועוד בראשת דברי אמרתי שאת הבעיה הזאת אנו יכולים לפתור במסגרת חוק החברות הממשלתיות. אני מסכים להצעה שהעלה עכשיו חבר-הכנסת גרשוני לקיים דיון על עצם המיזוג.

א. רונן:

האמת היא שהיטעו אותנו, אבל השלמנו עם זה שהטעו אותנו ואפילו רצינו בזה.

אני מודה שלא חשנתי שמטעים אותנו
ואני מרגיש את עצמי טרוסה.

ע. אמוראי:

אדוני השר, פה שנאמר באותה ישיבה
משתמע בדיוק כפי שחבר-הכנסת אמוראי

א. אפרת:

מבין את זה: נאמר שלא יהיו קיזוזים ומיזוגים. אבל אני רוצה לומר
שאני תמכתי בהקמת כ"ל וכאשר תמכתי בכך לא השליתי את עצמי שהחברות
השונות ייבנו בתוך כ"ל. מה שאני מסיק בבירור הוא שבהסכרה לוועדת
הכספים צריכים להיות זהירים בסייגים שבהסתייגויות ולא לתת התחייבות
כזאת. חבר-הכנסת רונן אמר שהיינו מוכנים לקבל את המצב שנוצר גם לולא
היו מסבירים לנו את זה כי זה התחייב: מהמציאות. בהסכרה שלכם היתה
טעות. אינני רוצה להאשים בהטעיה.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב: אני דוחה גם החשדה בהטעיה וגם האשמה

בטעות. לא היתה פה לא הטעיה ולא טעות,
לא פורמלית ולא עניינית. פורמלית, החומר שהוגש מדבר על זה במפורש
וכל מי שקרא את החומר צריך היה לדעת שהמלצת הצוות או הוועדה -
וועדת הכספים קיבלה את המלצת הוועדה - מדברת על מיזוג ערד
ופוספטים.

המלצת הוועדה הוגשה במאי והשר אמר
דבריו בדצמבר, וידוע שחוק מאוחר דוחה

י. פלומינ:

חוק מוקדם.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב: דיברנו כאן על הכלל ומה שאמרת היה נכון

אז והוא נכון גם היום. כל חברה במסגרת
כ"ל תהיה חברה עצמאית. לא אמרתי ואינני אומר שלא נוסף חברות, לא
במזג חברות או לא נבטל חברות. מספר חברים בוועדה התייחסו לעניין זה,
וכבר קראתי לפניכם את דברי חבר-הכנסת פלומינ שבמקרה כזה לא יובא העניין
לוועדת הכספים. אני חוזר ואומר בעברית פשוטה: נכון, לא נביא את זה
אליכם. יש מי שחושב שזה טוב ויש מי שחושב שזה רע, אבל זה היה על
שולחן הוועדה וזה נמצא כאן בפרוטוקול. לגופו של עניין, הוועדה שמונתה
ממליצה על מיזוג והממשלה מסכימה לכך. אבל אין זה סוף פסוק. יש ועדה
ציבורית למיזוגים.

מה הרכבה? רוב חבריה הם אנשי משרד
המסחר והתעשייה ומשרד האוצר.

י. פלומינ:

אין בה איש ממשרד המסחר והתעשייה.

ע. טר-חיים:

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב: אינני יודע מי הם חבריה אבל אני יודע

שהיושב ראש שלה הוא פרופ' מרשל טרנט.
גם שמחה גפני הוא חבר הוועדה. אם ההרכב אינו נראה לך, חבר-הכנסת
פלומינ, חייזום שינוי הרכב הוועדה הציבורית. מכל מקום יש ועדה
ציבורית שלא הוקמה לצורך המיזוג הזה אלא תפקידה לתת דעתה על כל מיזוג
של מפעלים. לא הקימו את הוועדה הזאת לצורך מיזוג זה. לאחר שהוועדה
ממליצה על מיזוג, דרוש אישור של בית המשפט. אינני יודע אם
באורגניזציה הקיימת נוגע העניין לוועדת הכספים, אבל אני מוכן בהחלט
להביא את העניין לוועדה, למסור את כל היידע, המידע והנתונים. בכל אופן
אין זה כך שכי"ל מחליטה ומצליחה לשכנע את השר, אלא דרוש צו של בית
המשפט, וכל עוד לא ניתן צו למיזוג אין מיזוג. בשלב זה הוועדה ממליצה.
המשרד אישר והוועדה הציבורית דנה בסוגיה.

דעתי היא שאיננו צריכים להחזיר בענייני
מיזוג חברות ממלכתיות ודי לקבל אינפורמציה

היו"ר י. טרגמן:

בנדון. השר אמר שכל חברה במסגרת הזאת היא חברה עצמאית. לדידי אין זה
עניין כספי אלא עניין של פריון עבודה ויעילות. על כל פנים דצוי שנקבל
אינפורמציה גם על מיזוגים.

שר-המסחר-והתעשייה ח. בר-לב: יש ערכות נוספת בעניין מפעל בנצרת.

זה עניין דחוף.

נדון בכך מחר כי חברי הוועדה טרם
הספיקו לעיין בחומר.

היו"ר י. טרגמן:

ג) יאופן הדיון בתקציב המשרדים

היו"ר י. קרגמן: בקשר לדיונים בתקציב אני רוצה להודיע לחברי הוועדה, בהמשך להודעתי בישיבה הקודמת, כי הצעתי היא שכל חבר ועדה יקבל על עצמו ללמוד את כל הסעיף לימוד לגבי משרד מסלתי אחד ואחרי דברי הפתיחה של השו"א או של המנכ"ל יעיר הערות, ישמיע השגות ויהיה דובר הוועדה באותו נושא. אין זה אומר שיתר חברי הוועדה לא יהיו רשאים להתייחס לאותו נושא, אך סוגן שלא יהיו חזרות. ביקשתי את חבר-הכנסת קורפו להתכוון לדיון במשרד המשפטים; את חבר-הכנסת גרשוני - במשרד הקליטה; את חבר-הכנסת שוקסק - במשרד המשטרה; את חבר-הכנסת לורנץ - במשרד הדתות; את חבר-הכנסת קורנר - במשרד החינוך והתרבות; את חבר-הכנסת ארליך - במשרד הפנים; את חבר-הכנסת גולן - במשרד השיכון; את חבר-הכנסת רונן - במשרד התחבורה; את חבר-הכנסת פת - במשרד התיירות; את חבר-הכנסת חלפון - במינהל מקרקעי ישראל; את חבר-הכנסת פלומין - במשרד האוצר; את חבר-הכנסת אפרת - במשרד הבריאות; את חבר-הכנסת אמוראי - במשרד המסחר והתעשייה; את חבר-הכנסת מלמד - במשרד העבודה; את חבר-הכנסת ארנס - במשרד התקשורת; את חבר-הכנסת פיינרמן - במשרד החקלאות.

א. אפרת: ביקשתי להתכוון לדיון במשרד הסעד.

היו"ר י. קרגמן: בסדר, וחברת-הכנסת קצב תתכוון למשרד הבריאות.

נ. קצב: אני מבקשת או משרד הסעד או משרד החינוך.

ח. קורפן: יש טעם בחלוקה זו כשנושא הדיון יהיה הנושא התקציבי. הרי אפשר לעמוד על בעיות תקציביות ואפשר לעמוד על בעיות של מדיניות, לנהל ויכוחים בענייני מדיניות.

היו"ר י. קרגמן: מי שקיבל נושא מסויים על עצמו אינו חייב לדבר רק על המליונים אלא הוא יכול לומר כל מה שהוא רוצה. זה משולב. אין זה יכול להיות אחרת. נושא שלא הזכרתי בהצעתי יידון כפי שהוא נדון לפני שנה.

ד) פטור מוסדות ממס שבח מקרקעין

(מכתב סגן נציב מס הכנסה ומס רכוש מה-17.3.75)
(מה-18.3.75)

א. קירשנר: יש הודעה מטעם סגן נציב מס-הכנסה בענין פטור שני מוסדות ממס שבח מקרקעין: החברה למפעלי תרבות והשכלה של המפלגה הליברית בע"מ והקדש ד"ר משה וואלך זצ"ל והקדש הורן-וואלך. מר שטאוב מודיע שמוסדות אלה פנו אליו והוא יביא את הגקשה לפטור זה לוועדה אחרי שיגישו מאזניים.

הנחלט: לאשר תכנן המכתבים הנ"ל.